

GAZETA TRANSILVANIEI.

REDACȚIUNEA ȘI ADMINISTRAȚIUNEA:
BRAȘOVŪ, piața mare Nr. 22.

„GAZETA” IEȘE ÎN FIECARE ȚI.

Pe unu an 12 flor., pe șese luni 6 flor., pe trei luni 3 flor.

România și străinătate:

Pe an 40 fr., pe șese luni 20 fr., pe trei luni 10 franci.

SĂ PRENUMERĂ:

la poște, la librării și pe la dd. corespondenți.

ANUNCIURILE:

Oseriă garmond 6 cr. și timbru de 30 cr. v. a. pentru fiecare publicare

Scrieri nefrancate nu se primesc. — Manuscripte nu se retrămit.

N°. 209.

Vineri 20 Septemvre (2 Octomvre).

1885.

Nou abonament

la

„Gazeta Transilvaniei”.

Cu 1 Octomvre st. v. 1885 se începe unu nou abonament, la care invităm pe toți onorații amici și sprijinitori ai foiei noastre.

Prețul Abonamentului:

Pentru Austro-Ungaria:

pe trei luni 3 fl.

„șese „ 6 „

„ unu an 12 „

Pentru România și străinătate:

pe trei luni 10 franci

„șese „ 20 „

„ unu an 40 „

Rugăm pe domniii abonenți, ca să bine-voiască a-și reînvi de cu vreme abonamentul, ca să nu se întrerupă expediția diarului.

Domniii ce se voru abonă din nou să binevoiască a arăta și posta ultimă.

«Administrațiunea »Gazetei Transilvaniei».

Brașov, 19 Septemvre 1885.

Vorbindu în numărul trecut despre afacerea congresului bisericesc alu Sêrbilor din Ungaria, care trebuie să ne intereseze din mai multe puncte de vedere, am pus întrebarea că ore Sêrbii numai de aceea se se fi adunatu la Carlovițu ea să subscrie violarea cea mai flagrantă a autonomiei lor?

Avem ađi înaintea noastră o enunțiațiune a organului ministrului-șef, care descoperă cu o sinceritate surprinzătoare tendințele celor dela putere față cu autonomia bisericescă a naționalităților nemaghiare. Eată ce scrie „Nemzet” cu privire la congresul bisericesc alu Sêrbilor:

„Cam de o săptămână este adunatu congresul și se află încă totu la începutul începutului. Încă nu și-a început lucrarea de ore-ce își bate capul despre aceea, în ce mod să dea expresiune sentimentelor sale ofensate asupra celui mai nou act alu alegerii (?) patriarhului. Sperându, că comisarul regesc nu va permite discuțiune despre acesta în ședința publică și astfel afacerea va fi tractată probabil în club și de aici se va furișa în adresa omagială care o va așterne Maieștii Sale, și pe care după obicei o decretă fiecare congres ca primul său act. Patriarhul însă în mânia tuturor gravaminelor adresei va rămâne patriarh (!) Astfel de adrese se așternu adeseori Maieștii Sale. În Sibiu Sașii și Românii au emulat în compunerea de asemenea adrese, der se ntelege fără rezultatul dorit.”

Se vede de aici destul de lămurit cătu de mult respectă cei dela putere autonomia bisericescă garantată prin lege a Sêrbilor, Românilor și Sașilor!

Patriarhul rămâne patriarh! În aceste cuvinte se exprimă întreaga situațiune a bisericii sêrbesc. Cu alte cuvinte: De geaba vă plângeți voi, că s'a suspendat dreptul poporului sêrbesc de așu alege liberu patriarhul său, căci forța primăză dreptul și forța e în mâna noastră; de aceea toate adresele voștre cătră tron rămân fără de rezultat, așa au pățit'o și-o voru pățit'o și Românii și Sașii.

Despre intențiunile celor dela putere față cu drepturile autonome bisericesci ale Nemaghiarilor am fi der lămurit și rămâne numai a se

sci ce se va mai întreprinde din partea celor amenințați pentru apărarea acestor drepturi, la cari, suntem siguri, nu voru renunța Sêrbii niciodată cu atât mai puțin Românii și Sașii.

Majoritatea congresului din Carlovițu a primit en bloc proiectul de adresă, în care se da expresiune plângerilor poporului sêrbesc. Discușiune nu s'a făcutu din cauză că comisarul regesc a amenințat pentru acestu casu cu dizolvarea congresului. Frumose stări constituționale!

Dér acum se nace nu altu conflict. Patriarhul Angyelici, care are misiunea de-a rămâne patriarh în contra voinții poporului sêrbesc nu voește să subscrie adresa ca șef alu congresului. Probabil că din cauza acesta comisarul regesc va refușă de a o așterne tronului.

Astfelu cu toate precauțiunile Sêrbilor dizolvarea congresului va fi neevitabilă. Terorismul își pretinde victima sa.

UNIREA BULGARILORŪ.

Telegrame din Belgrad dela 29 Septemvre comunică următoarele:

Regele și-a exprimat convingerea cătră mai mulți deputați cari s'au dus la Nișu, unde se deschide Scupcina, că unirea Bulgarilor se pôte considera ca faptu împlinit și Serbia trebuie să se gândescă la apărarea propriilor sale interese prin câștigarea țării originare sêrbesc. — Cunoscutul capu de insurgenți din anii 1875 și 1876, Ljubibratic și popa Zarco au sosit în Belgrad și organiză o legiune de străini, biroulu de angajare s'a deschis și se plătesc 20 de franci arvană. Pregătirile guvernului pentru scopuri rășboinice iau mari dimensiuni, și miliția anteiu chiamă și primitu ordinu de mobilizare. O parte din trupele concentrate în tabăra pleacă ađi la Nișu, ér restul mâne.

Din partea ambasadei turcesci s'a publicat conchiâmarea supușilor turcesci cari se află în Serbia. — Societatea căilor ferate sêrbesc a luat dispozițiune, ca să pôtă pleca în totă ziua 11 trenuri militare pe linia Belgrad-Niș. În cinci zile se pôtă concentra la Niș corpurile Moravei, Dunării și Sumadijei. — Scupcina va ține mai multu ședințe secrete, după încheierea căroră regele va da unu manifestu cătră națiune făcându cunoscute motivele mobilizării. Predomină părerea, că Scupcina va cere, în numele poporului sêrbesc, înaintarea spre Serbia vechiă. — Din Vidin se anunță, că la Adlie și Belgragicu s'au adunatu emigranți sêrbi fiindu înarmați cu pușci Krnka. În tabăra dela Adlie se așteptă fiul Muntenegrului Peco Pavlovic, se dice că elu a fostu de curându în Sofia la Caravolof, ca să primescă instrucțiune. — După cum anunță „Beogradski Dnevnik,” Arnăuții au încungurat pe pașa din Bitoly. La Lim între Berani-Bjelopolje concentră Turcii multe trupe, în zilele acestea se așteptă o luptă decisivă. Prin conchiâmarea trupelor teritoriale, armata sêrbă se ridică la 80,000 de omeni. Toți studenții, chiar și ai gimnasiilor, cari au împlinit 18 ani, precum și teologii se înșiră în armată.

O telegramă din Bucuresci dela 29 Septemvre raportă:

Ambasadorul germanu din Constantinopolu, Radovitz, a fostu cestionat ér în trecerea sa pe aici și a ășu: „Dacă Turcia ar fi intrat imediat în Rumelia, situațiunea s'ar fi schimbat în favoarea ei și lucrul ar sta ađi altfelu. Acum e greu a restabili status quo ante. E posibil, ca unele state balcanice să tragă folose momentane din actuala crisă. În totu casul Turcia va plăti consumațiunea. Europa vrea pace și va afla și mijlocele ca s'o mențină.”

Din Atena se telegrafiază cu data 29 Septemvre.

Trimiterile de trupe la granița mereu. Telegrama

din provinciă spunu, că discursul regelui a făcutu o deosebită impresiune. În cele mai multe orașe se țin meetinguri în favoarea unei politici de acțiune. Decretul pentru convocarea camerelor va apare în curându.

După cum se telegrafiază din Paris dela 29 Septemvre ambasadorii din Constantinopol se voru întruni în curându în conferință. Rusia, care a propus acesta, lasă a se ntelege că trebuie să se recunoscă unirea Bulgarilor, găsindu-se o formulă care să aducă revolta Bulgarilor în consonanță cu tratatul din Berlinu.

Cu data 30 Septemvre se telegrafiază din Sofia următoarele:

În urma demisionării oficerilor ruși, s'a făcutu în armata bulgară o mulțime de înaintări, toate în contra vederilor rusesci. În genere se crede aici, prin cercurile autorizate, că în casu de rășboiu, lipsa de generali și de esperință pôte fi unu obstacul serios ce s'ar opune întrebunării recruților și voluntarilor, alu căroru patriotism n'ar putea oru cătu ar fi de mare să compenseze lipsa calităților militare. Cea mai mare parte dintre oficerii ruși demisionați își vëndu efectele lor și pleacă în Rusia. Se semnală de la fruntaria albaneză, că mai multe cete de Albanezi sunt gata să trecă în Rumelia. — Autoritățile bulgare interceptă unu mare număr de telegrame și de corespondențe. Scrierile din Constantinopol sunt absolutu oprite. Mai toate scrisorile se deschid și se citesc.

Animositatea publică contra Rușilor creșce cu atât mai multu, cu cătu lipsa acestora începe chiar de pe acuma a se simți. Oficerii bulgari sunt lipsiți de calități seriose militare și nu au destulă autoritate asupra soldaților. S'au ivit mai multe casuri de insubordinare față cu oficerii bulgari. De altă parte unii dintre Rușii demisionați nu se sfiesc e afirma în gura mare, că fără denșii armata bulgară nu are nici o valoare și că oficerii bulgari improvisați nu voru face alta decât să compromită sorții succesului mișcării bulgare. Această atitudine a oficerilor ruși demisionați și insubordinările parțiale ce s'au ivit în unele companii față cu noii oficerii bulgari au dat locu la unele scandaluri regretabile.

Din Filipopolu se telegrafiază dela 30 Septemvre:

Prințul Alexandu și guvernul au primit mai multe scrisori de felicitare și încurajare pentru mișcarea pan-bugară din partea mai multor slavo-fili, între alții de la conesa Strangford, de la celebra publicistă Olga Kirief, dela d. E de Lavelaye, Louis Léger și alții. — Patru sute de Albanezi au intrat în Rumelia. 2.500 de Turci sunt în apropiere de Kiustendil. Se semnală grămadiri de bande musulmane în deosebite puncte ale fruntariei rumeliote.

Misiunea ministrului Brătianu la Viena.

Cetim în „Neue freie Presse” dela 30 Septemvre n.:

Asupra misiunii ce l'a adus pe ministrul șef d. Brătianu la Viena se vorbește, că d. Brătianu caută garanții pentru integritatea României pentru casul unei seriose incurcăli în urma evenimentelor oștrumelice. Ideea ce urmăresc cu acesta bărbatul de stat român, ar fi unu felu de garanție europeană pentru neutralitatea României. Dacă d. Brătianu și-a ajuns aci în Viena ținta, nu scim, dar avem cauză d'a ne îndoi de acesta într'atata, întru cătu nu stă numai în mâna Austro-Ungariei d'a decide asupra împlinirii acestor dorințe ale României. De altmintearea se susține că ministrul-șef român a părăsit mulțimă Viena.

Se crede, după cum au comunicat unele diare, că d. Brătianu a plecat să confereze și cu cancelarul Bismarck.

SCRILE ȚILEI.

Au primitu ajutoru dela statu din cele 20,000 fl. proșii gr. or. Gavrilu Vaida și Stefanu Popu câte 100

fl., Ilie Piso și Dionisiu Popovici câte 50. Așa știu unii preoți să-și câștige vađa înaintea poporului!

—0—

Ni se scrie din cetatea de baltă cu data 20 Septembrie n., că unŭ 6recare Grama Peter, maghiarisatŭ, a aratŭ din pământutŭ lui Mihailŭ Olteanu unŭ locŭ de 3 ferdele (600⁰□). Păgubașul s'a plânsŭ la 9 Augustŭ la judecătoria din Dicio-St.-Mărtinŭ, unde i s'au cerutŭ 9 fl. ca să iasă o comisiune în 20 Septembrie n. la fața locului, dar neavândŭ banŭ n'a datŭ. În ziua fixată, comisiunea sosi în Cetatea de baltă trăgândŭ la Petru Grama, celŭ cu pricina, și apoi s'a întorsŭ îndărătŭ dândŭ ordinŭ aspru notarului, ca în optŭ zile să scŭtă totŭ dela „hoțulŭ” de păgubaș 14 fl., cheltuelile comisiunii, 6r lui Grama Peter i-a datŭ dreptulŭ să folosescă și mai departe pământulŭ ca alŭ sŭu propriu. Asta se numește în statulŭ ungarŭ dreptate!

—0—

Preoții gr. cat. din Varadia de susŭ și Hening, cari fuseseră arestați pentru proclamația „irredentă,” au fostŭ eliberați, scrie „S. D. Tgbllt.”

—0—

Din Mercurea se scrie cătră „Sieb. Deutsch. Tgbllt.,” că în săptămâna trecută inspectorulŭ de dare a făcutŭ „bune” treburi. Sâmbătă, ziua de tŕgŭ, s'au scosŭ la vŕndare pe prețuri de batjocură mulțime de obiecte d'ale sŕrmanilorŭ contribuabilŭ din o mulțime de comune. Publiculŭ însă începe a fi pŕtrunsŭ de spiritulŭ de opozițiune nevoindŭ să cumpere nimicŭ dela aceste licitațiuni, așa că obiectele se dau aprŕpe de geaba. Asta se numește în statulŭ ungarŭ fericire!

—0—

Reuniune maghiară de „cultură” s'a formatŭ și în Torontalŭ, ca să „cultive” pe Șvabii din Bănatŭ.

—0—

Grația codiței, adecă pardonŭ! foiței patriotice, „Kol. Kŕz.” reproduce după ea în numărulŭ dela 1 Octombrie nisce nimicuri sub titlulŭ: „Turburări române în Brașovŭ.” Amŭ vrŕ să scimŭ de ce nu „Turburări maghiare în Brașovŭ,” deorece până cand n'apăruse acea foiță pacea și liniștea cea mai esemplară domnea în Brașovŭ? Tristă misiune are foița!

—0—

Stațiunile telegrafice din Borsecŭ, Vâlcele și Tușnadŭ s'au închisŭ la 15 Septembrie n. pentru sezonulŭ de vŕră din 6stŭ anŭ.

—0—

Ministrulŭ-ordonanță a ordonatŭ disolvarea comitetului școlii industriale sășesei de aci și compunerea unui nou comitetŭ sub președinta fișpanului. Ministrulŭ refusă și aprobarea noului planŭ de învățământŭ, lucrătŭ conformŭ legii industriale, până ce nu se vorŭ înmulți 6rele de instrucțiune maghiară.

—0—

„Posaune,” foiță umoristică satirică ce apare în limba germană în Timișora, în Nr. șeu dela 27 ale cur. conține următŕrea nimerită satiră: „Istoria despre sentința de mŕrte adusă de „irredenta română” contra d-lui Dr. Popoviciu face asupra nŕstră impresiunea ca și când „rebelii” n'arŭ dori a provoca mŕrtea d-lui Popoviciu în tr'atata, pe câtŭ elŭ doresce însuși ca prin „reputațiune bună” să capete mai multŭ pentru viața.”

A DOUA PERCHISIȚIUNE DOMICILIARĂ.

Voila, în 27 Septembrie 1885.

N'au trecutŭ 10 zile, de când s'a făcutŭ în edificiulŭ școlii de aci „perchisițiune domiciliară” învățato-

rului N. Popŭ, și iată 6rŭ în 26 curentŭ, pe la 6rele 11^{1/2} din 6i — când în multe părți preotulŭ umblă cu crucea pe la creștin*) — din nou se face o altă perchisițiune.

Se vede, că puternicii 6ilei așa de multŭ iubescŭ învățatorii români, încătŭ din cauza faimŕsei „proclamațiunii irredentiste” le facŭ dese visite. Și iată cum s'a petrecutŭ lucrulŭ:

Când s'a făcutŭ prima perchisițiă, judele investigatorŭ cu secundanții sŕi au vŕcutŭ mai multe tomuri de 6iare românești politice, beletristice, scolastice, cărți etc. în odaia învățatorului adj., cari se vede numai bună impresiune n'au pututŭ face asupra 6menilorŭ puterei și cari în tŕte părțile vŕdŭ totŭ năluciri; — deci pŕrŕndu-li-se că în acele n'au cercetatŭ de ajunsŭ, 6rŭ la 6rele numite mai susŭ, ne pomenimŭ cu comandantulŭ gendarmeriei (Wachmeister) din Făgărașŭ, însoțitŭ încă de unŭ gendarmŭ, judele comunalŭ și unŭ juratŭ. Întrândŭ în odaia învățatorului adj., spune scopulŭ „plăcutei” sale visite și totodată întrebă că: „Unde suntŭ 6iarele cele multe?” adecă nemșese: „Wo sind din vielen Zeitungen?” Învățatorulŭ adjunctŭ rŕspunse, că 6iarele acele au fostŭ ale învățatorului dirig. G. Dobrinŭ, carele le adusesse tocmai cu ocaziunea primei perchisiții în chilia sa, de 6rece la dŕnsulŭ se curăția în odaia. În urma rŕspunsului datŭ, se trece în odaia dirigintelui scol. și în „numele legii” se provŕcă, ca să supună totŭ la cercetare. Numitulŭ diriginte cere ordinulŭ, prin care i se demandă aceșta. Atunci comandantulŭ gendarmeriei scŕte unŭ „mai înaltŭ ordinŭ” și adecă unŭ ordinŭ ministerialŭ.

Dirigintele insistă de a ști, dacă și încătŭ se referese acelu ordinŭ la persoana s'a? Atunci comandantulŭ gendarmeriei iritatŭ îl provŕcă să supună totŭ cercetării neamănatŭ, caei de nu are „ordinŭ specialŭ” de a-lŭ „escorta în fier.” 6r decă crede că doi gendarmŭ nŭ dispunŭ de forța suficientă, îndatŭ vorŭ sosi și alți patru gendarmŭ, ca ajutorŭ!...

Sciindŭ numitulŭ diriginte scol. că cu 6menii stăpânirei nu poŭi vorbi și că în laudatulŭ nostrŭ statŭ constituționalŭ tŕte isŭ posibile, și ca să încungiure „rŕsbunarea forței brute”, a lăsatŭ totŭ, ca să se scormonească, deși își ordinasse cărțile, 6iarele etc. numai în presera acelei fatale 6ile. Se rŕscolesce totŭ în tŕte părțile, așa încătŭ nu rŕmăne nimicŭ nescărmănatŭ; dar în urma atâtei trude ce să veđi? Ca și la prima perchisițiă, așa și acum nu s'a aflatŭ nimicŭ din nălucirile închipuite, cari se credea că aci vorŭ fi cu grămadă.

Va mai dubita cineva și acum, că iubita nŕstră patriă nu este celŭ mai „liberalŭ-constituționalŭ” statŭ din lume!?

Oltŕnulu

De sub Meseșulŭ Ardealului, la 27 Sept. 1885.

Hidra ideei de statŭ maghiară, născocită în timpii mai noi de nisce capete scălciate și de ai cărorŭ creeri sănătoși trebuie să dubitămŭ, începe a-și rŕdica capulŭ și în comitatulŭ nostrŭ, alŭ Sŕlagiului.

Suntŭ semne că provocările 6iaristice ale fanaticilorŭ din Clușiu adresate mai de multe ori cătră Maghiarii comitatului nostrŭ nu vorŭ să rŕsune înzadarŭ ca vocea Cassandreii în vechime.

Prima notabilitate hunică dela noi, care vrea a întortocă lumea și a ne îmbŕtă cu apă rece, e: docintele Fodor Daniel, locuitorŭ în Zilah. — Acesta cu învățatura primită dela Szikszay Lajos, Bereczky Károly, Denés Lajos funcționari administrativi, — apoi dela nisce Ma-

*) 6r pe la noi gendarmŭ cu baionetele pe puscă. — Crsp.

ghiari locuitorŭ în comunele române și în unele amestecate, cari la provocarea lui i-au trimisŭ acele nume române, cari sună maghiarește, — au scosŭ la lumină o încercare stilistică rectius pamfletŭ despre „Starea maghiarimeii din Sŕlagiu cu privire la desfășurarea istorică a naționalităților și la peirea rassei maghiare.” — Învățatorulŭ nostrŭ aci pur și simplu fără a aduce măcarŭ atâta dovŕdă câtŭ ai băgă la unŭ șŕorece în ochi, afirmă că comitatulŭ nostrŭ odinioară totŭ a fostŭ maghiarŭ și numai mai târziu s'a românizatŭ, deci pretinde dela guvernŭ ca în satele amestecate dearŕndulŭ, în cele române curate cam în cele din centrulŭ cutărui locŭ să înființeze școlŭ de statŭ, prin cari apoi să se maghiarizeze tŕtă suflarea omenească.

Rari 6meni vorŭ fi cari vorŭ fi cetitŭ intro cŕrticică de 40 foi în octavŭ mai multe neadevŕuri și tendențiosități.

Cumcă comitatulŭ Sŕlagiu e unŭ comitatŭ — părți română, și în veaculŭ veacului nici a fostŭ nici va fi maghiarŭ, ușorŭ se va putŕ convinge ori și cine cunoște loculŭ și istoria patriei. Continuitatea românismului în Sŕlagiu e peste tŕtă dubietatea. Românulŭ dela prima lui descălecare în acestŭ comitatŭ a fostŭ și bunŭ e Domnulŭ, va și fi. — 6ră dacă d. docinte Fodor Daniel vrea să ne arate că nu e așa, atunci avea să ne documenteze că Maghiarulŭ care și în acestŭ comitatŭ atătŭ puterea privată câtŭ și cea publică o avea amănă, atătŭ justiția câtŭ și administrațiunea-i era pe mână, apoi mai era înărcatŭ și de privilegii, cum și când au peritŭ? — apoi cum și când și de unde au venitŭ acei Români românizatori? și ce mulțime au fostŭ aceia, care deși de seculŭ purtau jugulŭ iobăgiei și singurŭ câștigau hrana nobilului ungarŭ, totuși fură în stare a romanisa unŭ comitatŭ purŭ maghiarŭ aci în vecinătatea Ungariei? căci a fi Românŭ în trecutŭ însemnă: a fi iobagiu, a trage în jugulŭ sclăviei și alŭ amarului! Și decă româ-nimea a venitŭ în glŕte mari — căci altfelŭ nu putea romanisa — cum de nu să afla scrisŭ nicări la cutare cronicarŭ din patriă atunci cândŭ cronicarii ungarŭ și cele mai neînsemnate evenimente încă le păstrau pentru posteritate? Așa vedemŭ că venirea Sașilorŭ în țŕră să afla scrisă, așiderea venirea Sŕrbilorŭ precum și trecerea lui Dragoșŭ din Marmăția! 6re crede domnulŭ docinte că dacă Românii veneau aici în secululŭ alŭ 13-lea și mai târziu cu atâta putere de să romanisa unŭ comitatŭ maghiarŭ, aceea să putea întŕmplă de ascunsŭ și 6re aceștia s'au pututŭ așŕda aici pe nesimțite?

Dle învățatorŭ, care cu simplele povești primite dela receptorulŭ Szikszay Lajos și soții te făcuși istoricŭ localŭ, rŕu faci că-ți perđi timpulŭ cu astfelŭ de încercări copilărești, de cari în 6rele libere și dta îți rŕiđi în pumni. Lucrulŭ stă chiar din contră, noi Românii ne perdemŭ poporulŭ mai alesŭ în satele amestecate, așa d. e. în Dioșodŭ odinioară amŭ avutŭ poporenŭ, astăzi numai suntŭ, așa în Doba mare, Cresturŭ, Săncrai, Dobrinŭ, Aghireșŭ, Panicŭ etc. etc.

Deci dŕr dacă dta și cei ce-ți stau la spate pentru amăgirea propriei faceți din albŭ negru, noi scimŭ că asta numai pentru aceea se întŕmplă ca reuniunea vŕstră de maghiarisare Veșeleniană, cu cea a Clușii, să aveți unŭ titlu spoitŭ de a ne maghiarisa și fericŭ peste voia nŕstră.

Dŕră cum nu, voi atunci vŕ veți ajunge scopulŭ când „urzica va fi flŕre și ciŕra privighitŕre”, noi o scimŭ; și voi o știți și de nu o ați șŕi, o să vedeți și să vŕ convingeți. „De sufletulŭ nostrŭ numai aceea se lipese ce-i românescă.” Tŕtă ființa nŕstră, totŭ trecu-

FOILETONŬ.

Fragmente din 6iarulŭ lui Bartolomeu Szemere.

(Naplŕm. Száműzesésében írta Szemere Bertalan. Elsŕ kŕtet. Pest 1869. Kiadja Ráth Mŕr.)

Aceste fragmente se referescŭ la caracteristica lui Ludovic Kossuth, fostŭ guvernatorŭ alŭ Ungariei în timpulŭ revoluțiunii din anii 1848—1849. Înainte de ce așŭ începe cu reproducerea lorŭ în traducere română, trebuie să facŭ o scurtă biografă a lui Szemere:

Szemere s'a născutŭ în 1812 la 27 Augustŭ în Ungaria, și ca june călătorindŭ prin Franția, Germania și alte părți ale Europei, s'a datatŭ cultului ideilorŭ liberale, prin urmare atătŭ în comitatulŭ sŕu, câtŭ și în cameră (dieta) Ungariei a aparținutŭ partidei progresiste liberale, și ca publicistŭ a scrisŭ în mai multe 6iare în acestŭ spiritŭ. În ministerulŭ ungurescŭ Băthyány a fostŭ chematŭ de regele Ferdinand în primăvera anului 1848, la portofoliulŭ internelorŭ. Repășindŭ ministerulŭ în luna lui Septembrie a anului 1848, Szemere s'a dechiaratŭ pe lângă principiulŭ revoluțiunii, și s'a făcutŭ aderintele lui Kossuth; dreptŭ aceea înființară Comitetulŭ pentru apŕrarea Patriei (honvédelmi bizottmány) și dimpreună cu Kossuth a fostŭ sufletulŭ acestui Comitetŭ, lucrândŭ și alergândŭ în interesulŭ revoluțiunii în mai multe părți ale patriei; 6ră după detronarea Casei Habsburgice în conventulŭ dela Dobriținŭ (14 April

1849) sub Szemere s'a fostŭ formatŭ ministerulŭ republicano-democraticŭ. Pe la finitulŭ revoluțiunii (lunile Iuliu—Aug. 1849) vŕdŕndŭ Szemere șovăirea lui Kossuth, a începutŭ cu Perczel dimpreună a agita în contra atitudinii lui Kossuth și în contra dictaturei lui Gŕrgey; dreptŭ aceea înainte de capitularea dela Șiria (Világos) l'a provocatŭ pe Bem să primescă comanda supremă și să mântuiască patria, ce însă după, cum se știe, n'a succedŭ. După suprimarea revoluțiunii, și Szemere s'a refugiatŭ pe pământulŭ turcescŭ și a trăitŭ în esiliu până în 1865, când începŕndu-se acțiunea împăciuirii Maghiarilorŭ cu tronulŭ, s'a reintorsŭ în patriă, cu-o bŕlă ce l'atacase creerii, în urma căreia a și muritŭ în acelu anŭ.

După părerea mea a fostŭ de lipsă a permite această schiță biografică, pentru ca să scimŭ aprei pe scriitorulŭ și cele scrise de dŕnsulŭ. Deci să începemŭ cu fragmentele în traducere română, observândŭ că mă voiu provŕcă la paginile opului originalŭ.

Pagina I-a: Orșova vechiă, 24 Aug. 1849. 6rŭ se bătŕu încă anteposturile nŕstre la Mehadia și au respinsŭ armele austriace; ađi nopte însă, partea armatei nŕstre s'a retrasŭ aici și ađi trecemŭ pe pământulŭ românŭ în tabŕra turcescă; 13 tunuri se deplinŭ echipate le trimitemŭ ca darŭ Sultanului, le-amŭ și trimisŭ comandantului.

Ađi a trecutŭ pe aici armŕra de 2200 6meni.

Eu și Batthyány amŭ fostŭ cei din urmă, cari amŭ pŕrăsitŭ sacrulŭ pământŭ alŭ patriei. Militarii nostri au depusŭ armele în presința a doi pași (turcesci). Peste câteva 6re trecurămŭ la Turnu-Severinŭ fiindŭ petrecuți de doi călŕreți. O ce pământŭ pŕrăginitŭ, necultivatŭ, o ce bordeie miserabile, mai mare parte gaurŭ subterane. O ce poporŭ murdarŭ, galtŕdŭ și storsŭ. Și noi dela aceștia amŭ speratŭ ajutorŭ? Cŕșitorulŭ și caliculŭ cui îi pŕte fi spre ajutorŭ?*

Pag. 68 (6—10 Noem. 1849.) În contra faptei lui Kossuth, că a scrisŭ și numele meu în actulŭ denu-mirei lui Gŕrgey de dictatore, am protestatŭ.... M'am declaratŭ în acelu protestŭ, că Kossuth nici că a pututŭ să facă una ca aceșta, dŕr nici că a consultatŭ ministerele, că pŕte să o facă, nu-i era permisŭ să facă elŭ aceșta atunci, când credea despre Gŕrgey că e trădătorŭ (áruló). Szarvady, căruia i-am scrisŭ (era colaboratorŭ la o foiță francesă) numai atata a publicatŭ „că eu n'am scrisŭ.” 6ice să nu fimŭ contrarii lui Kossuth. 6răși cŕnteculŭ ceŭ vechiu... Știți pentru ce a peritŭ patria? Pentru că i-a încredințatŭ (lui K.) prea multe, pentru că totŭ acela era refrenulŭ: Concordia! și concordia a constatŭ în aceea, că făcea ce voia. Deja nu e vorbă de opozițiune, pentru că nu e unde, nu e cui, acŭ scriemŭ istoria, căreia i datorimŭ adevŕrulŭ. Să știă patria, să știă lumea, că amŭ peritŭ pentru că Kossuth a fostŭ timidŭ și ambițios nemărginitŭ. Să știă națiunea, că la o asemenea ocaziune, decă s'ar mai reintŕce, să nu

Aceste le tradusei mai alesŭ, ca să vedemŭ ce judecată a avutŭ fostulŭ ministru-președinte alŭ Ungariei, despre poporulŭ țŕranŭ alŭ României în 1849, din carele peste 28 de ani se născură Curcanii.

și prezentul nostru protesteză energic în contra a
și ce maghiarizare fiă forțată, fiă furată pe lină! —
Lasă că Maghiarul cu îngânarea prăstă și puțina lui
cultură nici că e aptă a contopi în sine omeni și na-
țione cu caracter, și bine se ve însemnați că, dacă noi
ca venetici, ca iobagi și amăriți ce am fost am putut
românia totu comitatul, cum eugetați voi că ne veți
maghiariza în seculul luminelor, ală electricității și ală
naționalităților, când noi ca Români aci de vecuri ne
pămîm. — Oleul cu apă, pôte că vre-odată prin vre-o
invențiune chemică se va puté închea, — *déră chia-
pului maghiarisărei Românilui în vécule véculei nu-tă
ca afla nimeni!* —

Insé eu nu pentru asta am luatú péna a mână ca
se abatú pe Maghiari delă idea lorú de statú scălciatú;
ei își vorú face sárta, și numai mai târziu vorú vedé
ce lucrú prostú au lucratú și ce vreme scumpă au per-
datú, — ci scopulú și relorú mele e altulú.

Anume d. Fodor Daniel în încercarea sa stilistică
amintitá mai susú propune și pretinde, că statulú cu
șire la maghiarizarea Românilorú dincoace de „Meseșú“
la comuna curatú româná „Bucium“, ca centru alú ro-
mânismului, se grábescă a face școlá de statú!

Comuna Buciumú (ung. Vármezó) e una dintre cele
mai neașe comune romanesce; e situatá la póla Mese-
șului, în acelú locú unde odinóră a esitatú unulú dintre
cele mai marí castre române, între „Porolissum“ (astăzi
Moigrad satú românú) și între „Resculum“ (+) Șebezulú de
astăzi érásí curatú românú. — Rémáșitele întáriturei și
acum se védú, încátú adecă 1—2 domnuți nu și-au fá-
cutú case din murii aceleia. — Pe lângá românitatea
Buciumului atestéză dará nu numai caracterul purú
románú ce domnesce aici, ci și váile și munții ce-lú în-
cungiará. — Poporulú e de o frumșetá rará, ómenii
suntú inteligentí și inalți ca bradulú în munte. — Pe
astú locú și ținutú sfântú înaintea fie-cárui Românú și-a
pusú ochii sacrilegi hunulú și cu orí și ce prețú vrea
s-lú desrománisá. Éta cumú.

Maghiarii de aici ca toți de calibrulú lorú ținú,
că celú mai bunú mijlocú alú maghiarisărei e: școlá co-
munalá. Decí a statú de guvernú se-le facá una. Déca
statulú are baní și timpú se ámbie după nálucí, noi
nu-i stámú în cale; și așa déca le trebué școlá co-
munalá în Buciumú statulú li-o póte face. Dérá ca acea
școlá se o facá cu noi a contulú drumului vicinalú, în
contra acestei încercări protestámú sərbátoreșce și ina-
ntea ómenilorú și înaintea lui Dumneșeu! Și Maghiarii
din comitatú, respective inspectorele regescú cu sateliții
și nu vreu mai puținú decátú ca noi se le facemú școlá
comunalá, pe care numitulú domnú în ședința comisiei
administrative ținutá în 14 și 15 Septemvre în Zilahú o
și anunță.

Anume ómenii instrucțiunei maghiare védéndú că
statulú în presentú nu e în stare de a face edificulú
școléi, folosindu-se de puterea ce o au în mână au in-
ventatú unú modú de a seduce și a abusa de puțina
pricepere a poporului în ale școléi: anume folosindú
presiunea judei administrativú V. Zsigmond, cu aju-
torulú acestuia au adunatú comitetulú școlasticú și pre-
sidándú elú singurú cu inspectorele de școlá Kerekes
Josef, în absința membrilorú ordinarí români au decisú
ca munca delă drumulú vicinalú alú anulú viitorú
se o pótu folosi la edificarea școléi comunale! O
obrásnicia și o pálmuire a interesului poporului, decátú
care mai mare lumea nu a védutú. — Románulú se-i
facá grópa naționalității sșle, negligándú-și drumulú vi-
cinalú de care au lipsă ca de pânea de tóte zilele. —

Școlá confesionalá cu doi invétători Buciumulú are; déca
e se aibá școlá cum se cade, asta ar fi de adjusatú,
căci asta fiindú románescá, singurá coréspunde cerințelorú
poporului românú, éră nu cea comunalá unde limba de
propunere fiindú maghiará, afará de docințe nimeni nu
o înțelege!

Ce vorú face cei doi preoți români altcum bravi?
ce poporulú celú sedusú și amăgítú? nu știu; sperú insé
că contra sentinței absurde și poporului stricatóre au
apelatú, mai alesú că bietulú poporú fără drumuri bune
nici pe sine, nici lipsele statului nu le póte ajuta!

Éta dérá pe lângá réutatea inimei și o imperti-
nență ne mai pomenitá! Sperú că pomenitá își va
deschide ochii, și nici unú báiatú românú vrú lása
se se rétécescá. Mai sperú și aceea, că nu va trebui
se suportámú nici jugulu rușinosú alú facerei școléi, ci
munca de drumú vicinalú va fi folositá acolo unde-i o
prescriu legile și unde în adevérú va fi de folosú bietului
Románú din Buciumú. Așa se fiá!

Nitu.

SCRIRI TELEGRAFICE.

(Serv. part. alú «Gaz. Trans.»)

CARLOVIȚU, 1 Octomvre n. — Proiectulú
de adresă, care a fostú primitú de cátrá maio-
ritate în totalú fiind numai 11 voturi contra lui,
dice între altele, că prin numirea lui Angyelici
ca patriarhú a fostú înteruptá dezvoltarea per-
manentá a autonomiei bisericei sərbescé și rógá
în fine pe Maiestatea Sa de a redá acestui cong-
resú dreptulú suspendatú alú poporului sərbescú,
de a-și alege în tótá libertatea patriar-
chulú sêu.

Angyelici a refusatú a subscrie adresa ca
președinte alú congresului. — Nu se știe déca
se va finé ađi o ședință de nópte.

COPENHAGA, 1 Octomvre. — Deputa-
țiunea bulgará a sositú eri aici. Ea va fi pri-
mitá în preșența ministrului Giers de Maj.
Sa Țarulú.

DIVERSE.

Al. Dumas și portáreii. — În timpulú când esista
în Franța constrângerea corporalá, se presintă într'una
din zile dnoii portárei la Al. Dumas tatálú. Unulú din
ei era fórté cunoscutú de ilustrulú romancierú, care avea
adesea d'a face cu corpulú portáreilor. Ei îi esplică
că suntú trámiși de unulú din creditorii lui, alú cărui
nume îlú și spunú.

— Ah! acesta este unú omú de trebá, díse Dumas;
voiu se-lú plătescú.

Apoi adresándú-se cátrá unulú din portárei.
— Li vei da doué mii de franci din partea mea,
fi díse elú.

— Prea bine, d-le Dumas, răspunde portárerulú;
ș'apoi plecá urmatú de tovarășulú sêu.

Abia eșirá, și începú între ei urmátorea convorbire:
— Cum! vrei se imprumuți pe Al. Dumas cu doué
mii de franci? N'are se-ți mai dea nici odatá.

— Te înșelí fórté, îi răspunde celálaltú. L'am im-
prumutatú adesea cu baní fără nici unú înscrisú și mi-a
plátitú regulatú. Dumas nu plătesce nici odatá credito-
rilorú cari au înscrisurí.

**

O aventurá curiosá. — Se scrie urmátorele din
Roma: „Don Formica, unú bunú preotú care face în

tóte zilele liturgia în biserica Santa-Barbara din Turin,
se preumbla liniștitú, mai serile trecute de-a lungulú
venutei Rivoli, care la această orá era golá. De odatá
unú individú trece pe lângá densusul, îi smulge tricornulú
de pe capú și o ia la fugá. În acestú momentú soșeșce,
pe la spate, unú individú cu unú coșú pe mână. Elú
se duce repede la popá, și îi díse: Lasá-mé pe mine,
párinte, se alergú; pázeșce-mí unú momentú coșulú și
o se-ți aducé eu numai decátú tricornulú. Și o luá
și elú la góná. Preotulú rémase încremenitú; cu coșulú
în mână, elú se uita la cei doi individi cari alergau
unulú după altulú. Puținú după aceea, ne védéndú în-
torcéndú-se pe acelú ce trebuia se-i aducá tricornulú,
don Formica se decise a vedea ce contine coșulú. Elú
ridicá capaculú și, spre marea sa mirare, védú unú co-
pilú nou născutú adornitú. Elú trebui se se otárasecă a
se întórce acasă fără páláriá, cu coșulú în mână. Sora
lui duse pe noulú născutú la ospiciulú copiilorú găsiți.
Țiarulú streinú care ne aduce această șcire, nu ne spune
déca s'a cercetatú de nu cumva párintele Formica ar fi
altú ceva decátú numai gásitorulú copilului gásițú.

**

O scená la table d'hóte. — Mr. Milts, unú Englesú
care s'a întorsú în trecutele zile de la Carlsbadú unde
iși fácea cura, se plánge amarnicú în diarele englese
de o eróre a cárei victimá n'a fostú tocmai persóna lui,
dar paltonulú sêu. La Carlsbad se servea salata con-
formá cu prescripțiunile curei, tárá oțétú. Mr. Milts,
cárnia îi plăcea multú salata, dér nici decum modulú
igienicú de preparațiune, scóse din busunarulú sêu o
sticlá din care turná fluidulú pe salata scósá pe farfuria
sa. În momentulú când era se ia prima imbucáturá,
vecina lui la masá, d-na Hubner de la Berlin, îi dete
peste mână o loviturá atâtú de energicá încátú, imbucá-
tura îi scápá din furculiță și căđú pe paltonulú sêu.
Mr. Milts se uitá zápăcitú de mirare și de indignațiune
la vecina lui, care, după ce-i trecuse sughițulú nervosú,
ii díse tare emoționatá: „Nenorocitele! te-am pánditú și
am observatú fórté bine cum ai turnatú otravá peste sa-
latá ca se te sinucidí!“ În mișloculú ilarității generale a
conmesenilorú, Mr. Milts esplică că, neplácându-i se
mánance salată crudá ș'a procuratú oțétú și că sticlúța
nu contine nici unú fel de otravá ci numai oțétú.

**

Intr'unú spitalú. — Unú Yanke se duce se vadú
intr'unú spitalú din Americá pe unulú dintre pretenii sși.
— Ei bine! cum merge? — Réu de totú, fórté réu,
iubitulú meu Tom; atâtú de réu, încátú mediculú mi-a
díșú se nu mé întorcú pe partea stângá că voiu muri
indată. — Vrei se ridí de mine. — Nu ridú de locú,
este cum îți spui eu. — Acestá este cu neputință. — Nu
cređi! Ei bine! mé prindú pe cincí dolari. — Primescú
prinsórea. — Primescú! Atunci privesce. Dícéndú aceste
cuvinte, bolnavulú se întórse pe partea stângá și muri.
Celálaltú depuse cincí dolari pe marginea patului și plecá.

Cursulú pietei Brașovú

din 1 Octomvre st. n. 1885.

Bancnote românescé	Cump.	8.68	Vénd.	8.75
Argint românesc	»	8.50	»	8.65
Napoleon-d'orí	»	9.94	»	9.98
Lire turcescé	»	11.17	»	11.25
Imperialí	»	10.15	»	10.20
Galbení	»	5.88	»	5.95
Scrisurile fonc. „Albina“	»	100.50	»	101.—
Ruble Rusescé	»	122.—	»	123.—
Discontulú	»	7—10 %	»	pe anú.

Editorú: Iacobú Mureșianu.

Redactorú responsabilú: Dr. Aurel Mureșianu.

credá aceia care a dus-o la perđare, carele știe se
afște poporulú, dér se-lú conducá e debilú, fără rațiune
și egoistú. Trebue se scápámú patria de densusul, și
se spunemú posterității adevérulú.

Eată ce am scrisú redacțiunei „Naționalului“ (Țiarú
francesú): „Domnule Redactorú!

„În mai multe diare a apérutú acea scrisóre a d-
lui Kossuth, prin care abđice de demnitatea de guver-
natorú alú țerei, și cu dictatura investesce pe generalulú
Görgey, acestú actú în realitate numai trei din șapte mi-
niștri l'au subscrișú, ceilalți nici că au fostú consultați,
nici eu, totuși védú numele meu subscrișú, de:í acea
subscriere o dechiarú de falsá. Eu atuncí, când deja eram
convinsú că Görgey e trădătorú, în consciința mea nu
puteam se-i dau dictatura, una ca această nici că am fá-
cutú. Déca d-lú K. n'a avutú curagiulú ca mai bine se
mórá, decátú se comitá o faptá pentru care are se rês-
pondá înaintea lui Dșeu acum, și mai târziu și
națiunei, ar fi pututú sci pré bine, cumcă Gör-
gey va folosi puterea primitá spre vëndárea patriei.
Dér K. nici că a fostú îndreptățitú ca se dea cui-
va dictatura; cáci elú renunțándú la ea naturalminte a
rémású ministerulú în locu-i. Cu acesta nu s'a con-
sultatú despre abđicarea s'a și despre comisiunea poterei,
nici că a făcutú unú „coup d'état“ prin desființarea
ministerului; și deși puté face strámútări în personalulú
ministerului, însuși ministerulú, — ca pe o instituțiune —
nu-lú póte sterge, fără de invoirea adunanței națiunale
— (Camera sêu Dieta). Eu însé, cu ministrulú de es-
terne dl Casim. Báthiány nici după aceea n'am ince-
tatú a esercea puterea guvernamentalá. Despre această

l'am încunosciințatú pe Kossuth și în scrisú. Armata
lui Bem, care în 14 Augustú 1849, fără de armiile ar-
delene, consist din 40,000 nu cunoscea alta stápanire
decátú ministerulú. Dar s'a implinitú ce amú prevédutú
și ce a scrisú Görgey lui Packievicz; adecă consecința
moralá a depunerei armelorú a fostú, destrámarea și a
celoralalte armii. Est'modú era cu neputință a trans-
pone acțiunea belicá, între munții Transilvaniei, unde
decí de mii de ómeni, potéu resista la o sutá de mii. Mai
pe urmă ne-amú bátutá lângá báile Mehadiiei, în 14
Augustú. Alta đi cu 2.400 de ómení și 18 tunuri am
trecutú pe pámentú turcescú, cândú deja și Bem s'a
depártatú de pe teritorulú transilvanú. La începutulú
lui Aug. am avutú încá 140.000 combatanți, cari putéu
se între în bátlia. Si această putere colosalá a dispáruitú
ca unú bulbucú de apă. Nenorocirea acestei patrii a
fostú unú trădătorú carele pre lângá acesta a avutú cu-
ragiu, — și unú ambițiosú (dicsvágyó) carele deodatá a
fostú poltronú, lașú (gyáva). Atena 24 Sept. 1849.

Bartolomeu Szemere m. p. (Nota autor. din a. 1881. N'a
apárutú. Teleky-escii i-au împedecatú publicarea).

Pag. 71 (Noemvre). Cum a fostú cutropitá sermana
mea națiune! a devenitú selavá patria, și s'a imbucá-
tățitú ce au câștigatú și susținutú párinții nostri, noi amú
perdutú; amú perdutú atuncí, când tóte erau în mâna
nóstrá. Trebuia se avemú mai multá prudință, mai
multá politicá combinátóre; diarele le scriau prunci, a
acelora li-a urmatú Nyáry; după aceea Kossuth, și pa-
tria a devenitú victima ambițiunilorú lorú. Dreptú a
avutú națiunea, era imposibilú se nu te aláturezú la
densusul, — dreptate a avutú, dar n'a avutú minte;

apoi nici norocú. Și Kossuth acuma ce face? până
când Englesulú nu la susținutú pe Turcú, tremura; tácea.
A pársitú guvernulú fără șire, națiunea fără adio, și
armata fără de consolare și îmbárbátare.

Și acuma apare delă Orșova cu data 15 Aug. unú
rémású bunú cátrá națiunea maghiará; Data este falsá,
dela 13—17, cincí zile a rétăcitú Kossuth în ascunsú în-
tre Mehadia și Orșova, — și-a uitatú că nu pe sine, ci
națiunea ar trebui se-o mántuiască. Pe nimeni nu pri-
mia, cu nimeni nu se sfátuia; încungiaura poporulú, și
armata, care-lú cereau și l'au urmatú până aici. Dar
data e nimicú, conținutulú e o minciuná gróșnicá. Ni-
mení pe fața pámentului n'a ținutú, că lumea se fie așa
naivá și uatiunea așa de orbá: „Elú l'a consideratú pe
Görgey de celú mai bunú patriotú!“ Și nu elú a adu-
natú la Szegedin armata în contra lui, cu deláturarea
ministerului? „Elú deja nu putea se ajute, cáci și-a per-
dutú popularitatea“ și nu elú se láuda și la Szegedin cu
puterea poporului care este a lui, în mânia armatei și a
dietei? „Elú a fostú constrinsú se dea puterea din má-
nă-și, pentru că a și cređutú, că va fi în mână mai
buné.“ Și nu elú a restrinsú începutulú puterei pe óra
9 de sérá că nu cumva, precum ne spusese la Radna
Görgey să-lú prindá și se-lú estrádea? Și acestú omú
e încá în stare se nebunescá lumea. Și încá odatá o se
primescá la mână și sórtea patriei. Eu pretutindene de-
chiarú, ca într'unú asemenea casú teribilú îlú împuşcú.
Estú modú a díșú Klapka, estú modú Almásy, și estú
modú dintre cei optú delă Londra, afará de unulú, toți.*)

*) Kossuth în opulú sêu „Irataim a zemigrasziobol“ dechiará de apocri
adioulú amintitú, negáudú că el se fi datú cândva un adio cátrá națiune

